

האירורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ב' תשרי התשפ"ו

חולין קל"ו – פטור שותפות במצוות, ודיני חיוב בראשית הגז

שאלות:

1. שמשון שאל בגד עם כנפות מנחשון, הוא צריך להטיל בו ציצית?

פטור שותפות במצוות

○ **רבא** ממשיך למנות מצוות שלדעתו **רבי אלעאי** מודה ששותפות חייבת בהן:

- **מעשר:** נאמר "מַעֲשֵׂר דְגָגָךְ" בלשון יחיד – בא למעט שותפות גוי, אבל מ"מַעֲשֵׂרְתִּיכֶם" מרבים שותפות ישראל.
- **במתנות כהונה** (זרוע לחיים וקבה) היה מקום ללמוד פטור מראשית הגז בגזירה שווה של 'נתינה', אבל למעשה לומדים חיוב שותפות מתרומה, להחמיר; והפסוק שאומר "מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ" בלשון רבים בא ללמד שהדין עם הטבח, כלומר, שהכהן צריך לתבוע את המתנות מהטבח, והוא נכתב בלשון רבים רק לטובת הניסוח.
- **בביכורים:** נאמר "אֲרָצְךָ" (לשון יחיד – למעט חוצה לארץ) ומ"בְּכֹרֶיךָ כָּל אֲשֶׁר בְּאֲרָצְךָ" לשון רבים – מרבה שותפות.
- **בציצית:** נאמר "כְּסוּתְךָ" (לשון יחיד – דווקא שלך אבל טלית שאולה פטורה ב-30 יום הראשונים כדברי **רב יהודה**) אבל מ"עַל כְּנָפֶיךָ בְּגָדֵיהֶם" לשון רבים – מרבה שותפות.
- **במעקה:** נאמר "לְגִגְךָ" לשון יחיד – למעט בתי כנסיות ובתי מדרשות מחובת מעקה, ומ"כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ" מרבים שותפות, כי גם שם יש צורך שלא יפול הנופל מהגג.

○ דחיית כללי **רבא**:

- **רב ביבי בר אביו** דוחה את הכללים האלו, שהרי בברייתא שנינו בפירוש **שרבי אלעאי** פוטר בהמת שותפים מבכורה, מלשון יחיד של "בקרך וצאנך". ולשון הרבים מדבר על היחידים של כל ישראל.
- **ורב חנינא מסורא** גם דוחה את הכללים כי בברייתא שנינו **שרבי אלעאי** פוטר בהמת שותפים ממתנות כהונה (לומד בגזירה שווה "נתינה" מראשית הגז); ואם היה מחייב שותפות בתרומה היה ראוי שילמד ממנה לחומרא לחייב במתנות, ומכיוון שפטר במתנות, מוכח **שרבי אלעאי** פוטר שותפות גם בתרומה כי כתוב 'דְגָגָךְ'.
ומכיוון **שרבי אלעאי** לומד מתרומה לראשית הגז, הוא לומד באותו אופן גם מתנות, בגזירה שווה מתרומה, ולכן הם חלים רק בארץ ולא בחו"ל. וכמו **שרבי יוסי מנהרביל** הוכיח מברייתא.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
2. עופר החליט לתת לכהן את כל הגז שהוא גזז מהכבשים, הוא קיים את מצוות ראשית הגז?

דיני חיוב ראשית הגז

- מאחר וראינו שרבי אלעאי לומד בגזירה שווה מתרומה לראשית הגז, אביי שאל את רבא על שבעה הבדלים לכאורה ביניהם:
 - מדוע אין איסור טבל בראשית הגז רבא השיב משום שנאמר "וְרֵאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֵּן לִי" – אין לו לכהן אלא מראשיתו ואילך, אבל לפני שהופרשה הראשית היא לא נחשבת. (רש"י מסביר שהמילה ראשית בגז היא מיותרת, כי כבר נאמר ראשית בפסוק)
 - מדוע אין בראשית הגז חיוב מיתה וחומש לזר שאכלו? התשובה היא, שיש פסוקים מיוחדים בתרומה שממעטים רק את התרומה ולא את ראשית הגז. ("וּמִתּוּ בֹ"ו וְעֲלִיו").
 - אין מעשר ראשון ושני נוהגים בגיזה משום שנאמר "וראשית גז צאנך" ולא "ומגז צאנך" – לכן הכוונה ראשית בלבד.
 - ובאמת רבי אלעאי סובר שכמו שבתרומה, לא תורמים מחדש על הישן: גם גיזות משתי שנים שונות לא מצטרפות לחיוב שיעור גיזה. והביריתא שפוסלת צירוף חמש גיזות משנים שונות היא כשיטת רבי אלעאי.
 - בתרומה, בדבר שגדל חלק בחיוב חייב, ומה שגדל בפטור (כסוריא) פטור: רבי אלעאי סובר שהדין הזה נכון גם לראשית הגז, ומה שגדל אצל גוי פטור. ומה שמדויק ממשנתינו שמי שקונה צאן מגוי לגזוז, חייב בראשית הגז למרות שגדל בפטור זו לא דעת רבי אלעאי וכבר ראינו שמשנתנו היא לא כדעתו.
 - בתרומה לא תורמים ממין על שלא ממין, כמו שהגמרא מוכיחה מבריתא, שהמחלוקת בה היא רק האם תאנים שחורות ולבנות נחשבות אותו מין או לא, לכן, לדעת רבי אלעאי שלומד מתרומה, גם בראשית הגז לא נותנים ממין צאן על מין צאן אחר; ומה ששנינו במשנתינו לחלק בין שחופות ללבנות ובין זכרים לנקבות, הגמרא מוכיחה שזה לא איסור של מין על שאינו מינו, שהרי זכרים ונקבות הם בודאי אותו המין אלא המשנה משמיעה עצה טובה למוכר שכשצריך להפריש על הכל, שלא יפריש מהנקבות שהשאיר אצלו על הזכרים שכבר מכר, כדי שלא יבזבז את הצמר הרך והטוב של הנקבות על ראשית הגז של הזכרים! אבל באמת מותר להפריש ממין על שאינו מינו בראשית הגז. מאידך זה לא קושיא כי ממילא העמדנו את משנתינו כבר שלא כרבי אלעאי.
 - שיריה ניכרים: וכמו שבתרומה אי אפשר שכל הגורן יהיה תרומה, לדעת רבי אלעאי גם בראשית הגז, כל האומר "כל גזי ראשית" – לא אמר כלום, כי צריך ששיריה יהיו ניכרים.
- רב נחמן בר יצחק אמר שיש שלושה הזקנים שהעולם נוהג כמותם:
 - כרבי אלעאי – שראשית הגז נוהגת רק בארץ ישראל. (וגם במתנות)
 - כרבי יהודה בן בתירה – שאין דברי תורה מקבלים טומאה (ובעל קרי מותר בלימוד).
 - כרבי יאשיה – שבכלאי הכרם לא חייב עד שיזרע חיטה, שעורה וחרצן במפולת יד אחת.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
3. הכבשה של רחמים חסרת רגל, האם היא חייבת עם חברותיה בראשית הגז?

דין טרפה בראשית הגז

- הגמרא מקשה למה המשנה שהשוותה בין ראשית הגז למתנות, לא מנתה חומרא בראשית הגז שנוהגת ברחלות טרפות, מה שאין כן במתנות כהונה שלא ניתנות מטרפה, כי כתוב "וְנָתַן לְכֹהֵן" – נתינה הראויה לכהן לאכילה?
- **רבינא** תירץ שהמשנה היא כדעת **רבי שמעון**, שגם רחלה טרפה פטורה מראשית הגז. והגמרא מבררת את מקורו של **רבי שמעון**: האפשרות ללמוד גזירה שווה "נתינה-נתינה" ממתנות נדחית, כי אז היה ראוי לפטור גם בחוצה לארץ בגזירה שווה "נתינה-נתינה" מתרומה, והמשנה אמרה שראשית הגז נוהג גם בחו"ל.
לכן הגמרא מסיקה **שרבי שמעון** לומד גזירה שווה "צאן"–"צאן" ממעשר בהמה: כמו שמעשר בהמה לא נוהג בטרפה שנאמר: "כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט" – פרט לטרפה שלא עוברת ברגליה וממנה לומדים לכל שאר הטרפות, גם ראשית הגז לא נוהגת בטרפה.
- הגמרא מבררת למה שלא נלמד את הגז"ש מבכור שחל בטרפה?
 - והגמרא מעלה 7 נקודות דמיון למעשר בהמה:
שנוהגים גם בנקבות ולא בטמאים, ורק במרובים, ולא קדושים מרחם, ולא נוהגים באדם, ונוהגים בפשוטים שהם לא בכורות, ונוהגים רק ממעמד הר סיני ואילך.
 - מול 8 נקודות דמיון לבכור:
שנוהגים ביתום שמתה אמו בלידה, ובלקוח שקנו אותו שזה לא נוהג במעשר, ונוהגים שותפות, ובמתנה, וגם שלא בפני הבית, והם מתנה לכהן ומעשר של הבעלים, ובכור יש לו קדושה אוטומטית, ומעשר אסור למכירה שנאמר 'לא ימכר'.
 - ולמרות שצדדי הדמיון לבכור מרובים יותר, הגמרא מכריעה שעדיף ללמוד דין בהמה פשוטה (שאינה בכור) מדין בהמה פשוטה אחרת (של מעשר) ולא מבכור.